

Rens van Tilburg

Alles voor elkaar

Hoe onze welvaart iedereen gelukkig kan maken

Uitgeverij Balans

Copyright © 2026 Rens van Tilburg/Uitgeverij Balans, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

Omslag Bas Smidt
Auteursfoto Jerome de Lint
Boekverzorging Peter Verwey
Druk Wilco

ISBN 978 94 638 2540 5

NUR 740

www.uitgeverijbalans.nl

 [instagram.com/uitgeverijbalans](https://www.instagram.com/uitgeverijbalans)

 [linkedin.com/company/uitgeverij-balans](https://www.linkedin.com/company/uitgeverij-balans)

 uitgeverijbalans.nl/nieuwsbrief

Inhoud

Inleiding	9
DEEL 1: DE BESTE OF DE SLECHTSTE TIJDEN	15
1. Ongekende mogelijkheden	17
2. Groeiend onbehagen	23
3. We krijgen niet wat we willen	29
4. De groeiende kloof	35
5. De grenzen van onze planeet	43
6. De onmogelijke ontwikkeling	50
7. De voorspelde opstand	58
DEEL 2: HET WESTERSE WERELDBEELD	69
8. Een verblindend wereldbeeld	71
9. Het westerse wereldbeeld: van Genesis tot gen	78
10. De wereld naar haar beeld	85
11. De wereld van het vrije geld	94
12. De wereld van sterke mannen	104
DEEL 3: HET GEZAMENLIJKE WERELDBEELD	113
14. Onze andere geschiedenis	125
15. Het gezamenlijke wereldbeeld	133
16. Samen met de natuur in het Westen	139
17. Samen met de mensen in het Westen	148
18. Onze samenwerkende natuur: het kleinste begin	155
19. Onze samenwerkende natuur: in het groot en tot nu	161
20. De wetenschap van geluk	168
21. Ruimte voor onze menselijke natuur	174

DEEL 4: WAT ONS TE DOEN STAAT	185
22. Wat jij vandaag nog kunt doen	187
23. Wat wij samen kunnen doen	194
24. De juiste prikkels voor bedrijven	201
25. Geld dat de goede kant op rolt	208
26. Wat nodig is van de overheid	217
27. Wat de wereld kan	229
28. Een betere wereld	237
 DEEL 5: WAAROM HET DITMAAL WEL KAN	 245
29. Alle verandering is moeilijk en mogelijk	247
30. Hoe ook de rijksten profiteren van een gelijkere samenleving	258
31. De macht om te veranderen	265
32. Geld is het probleem niet	274
 Slot: Waarom het ditmaal wel kan	 285
 Dankwoord	 293
Noten	297

'It was the best of times, it was the worst of times, it was the age of wisdom, it was the age of foolishness, it was the epoch of belief, it was the epoch of incredulity, it was the season of Light, it was the season of Darkness, it was the spring of hope, it was the winter of despair, we had everything before us, we had nothing before us, we were all going direct to Heaven, we were all going direct the other way.'

'Het waren de beste tijden, het waren de slechtste tijden, het was het tijdperk van wijsheid, het was het tijdperk van dwaasheid, het was het tijdperk van geloof, het was het tijdperk van ongeloof, het was het seizoen van Licht, het was het seizoen van Duisternis, het was de lente van hoop, het was de winter van wanhoop, we hadden alles voor ons, we hadden niets voor ons, we gingen allemaal rechtstreeks naar de hemel, we gingen allemaal rechtstreeks de andere kant op.'

Charles Dickens, *A Tale of Two Cities* (1859)

Inleiding

Gefeliciteerd! Dat je dit boek leest, betekent dat je behoort tot dat selecte groepje wereldbewoners dat de Nederlandse taal machtig is. Grote kans dat je daarmee behoort tot de rijkste 5 procent van de wereld. En nu hoop ik natuurlijk dat dit boek zo onweerstaanbaar is dat alle Nederlanders het met smaak zullen lezen, maar laten we realistisch blijven. De kans dat een Nederlander een boek leest, is aanzienlijk groter als deze hogeropgeleid is en van een zekere leeftijd. Daardoor is de kans groot dat jij zelfs tot de top 1 procent meest gefortuneerden van de wereld behoort. Dat is toch een felicitatie waard. Je had het slechter kunnen treffen. Want hoewel je vast als geen ander beseft dat geld niet alles is, weet je ook dat geld het leven wel een heel stuk gemakkelijker maakt. En dat blijkt, want wij Nederlanders zijn niet alleen een rijk volkje, de meeste zijn ook behoorlijk gelukkig, zeker het welvarende en hoogopgeleide deel. Nederlandse kinderen behoren zelfs tot de gelukkigste van de hele wereld. En is er een betere maatstaf te bedenken voor het succes van een samenleving?

We boffen ook maar, te leven in deze moderne tijden, met een wetenschap die verder ontwikkeld is dan ooit tevoren en met scholen, ziekenhuizen, politie en rechtspraak die ons rechtvaardigheid, veiligheid, gezondheid, kennis en ontwikkeling brengen. Vergeleken met eerdere tijden en andere landen hebben we een ongekend comfortabel en zeker bestaan. En dan hebben we nog maar net geproefd van de vrucht van de kunstmatige intelligentie. Futurologen durven weer te beweren dat het tijdperk nabij is waarin computers en robots alle vervelende klusjes van ons overnemen. Een leven in overvloed

wacht om de hoek, als het er al niet is. Ja, je had op geen beter moment en op geen betere plek geboren kunnen worden. Gefeliciteerd, jij hebt alles voor elkaar!

Maar ook jij zult beseffen dat het niet alleen maar rozengeur en maneschijn is. Al ruim twintig jaar geeft een grote en nog altijd groeiende groep Nederlanders haar stem aan de op dat moment populairste politicus die belooft 'het systeem' te zullen opblazen. In 2002 gebeurde dat voor het eerst. Toen surfte op een golf van onbehagen 26 leden van de Lijst Pim Fortuyn (LPF) de Tweede Kamer binnen met het boek *De puinhopen van acht jaar Paars* van hun vermoorde leidsman onder de arm. Volgens de trendwatchers van de overheid, het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), had Nederland er juist net 'zijn beste jaar ooit' op zitten.

Ik werkte destijds in de Tweede Kamer. Wij waren druk met de doorrekening van het Centraal Planbureau (CPB) en de formatiedossiers, met de smalle marges van de politiek. Fortuyn overtrad alle ongeschreven regels van de Nederlandse politiek en oogstte daar electoraal succes mee. Ineens waren 'radicaal' en 'extreem' niet langer scheldwoorden en redenen voor politieke isolatie. Inmiddels hebben de Partij voor de Vrijheid (PVV) en BoerBurgerBeweging (BBB) geregeerd en zijn ze net als Forum voor Democratie (FvD) al eens als grootste partij uit een verkiezing gekomen. Een radicale populistische meerderheid behoort ook in Nederland tot de mogelijkheden.

Waar dat toe kan leiden, zagen en zien we in landen als het Verenigd Koninkrijk (VK), Hongarije en de Verenigde Staten (VS). Van de Brexit, de corruptie en internationale isolatie van Viktor Orbán en de handels- en echte oorlogen van Donald Trump is de economische schade enorm. Een politiek die de tegenstellingen in het land aanwakkert, die onvoorspelbaarheid en zelfverrijking normaliseert en de democratie en rechtsstaat ondergraaft, slaat het fundament weg onder onze welvaart en ons welzijn. En dat gebeurt net nu de internationale dreigingen groter zijn dan we in generaties hebben meegemaakt, met de agressieve expansie van Rusland in het oosten, een alsmaar domi-

nanter China en een ons steeds minder welgezinde vs. Daar komen klimaatverandering en andere natuurrampen nog bovenop. Europa kan die bedreigingen aan, maar alleen als zijn inwoners samenwerken. En juist die wil tot samenwerken kalft al ruim twintig jaar alsmaar verder af.

Dit alles lijkt angstaanjagend veel op een patroon dat we door de hele menselijke geschiedenis zien: samenlevingen van een tot dan ongekend ontwikkelingsniveau verdwijnen omdat de bestuurders, de elite, en het volk tegenover elkaar komen te staan. De huidige ongelijkheid in rijkdom en macht overschrijdt niveaus die eerder voorafgingen aan de ineenstorting van beschavingen. Soms kwam het volk in opstand, vaker was het een combinatie van factoren: interne onrust en schokken van buitenaf als invasies en natuurrampen. Gelijkere en harmonieuzere samenlevingen bleken diezelfde schokken wel aan te kunnen.

De geschiedenis leert echter ook dat bestuurders soms met succes de groeiende spanningen tussen elite en volk hebben weggenomen. De alleroudste geschriften uit het Irak van vierduizend jaar geleden spreken van schuldkwijtscheldingen die iedereen weer in staat stelden mee te doen; schuldslaven konden weer boeren op de grond die ze eerder waren kwijtgeraakt. Eind negentiende eeuw verbeterde het leven van arm en rijk spectaculair door de aanleg van riolering, het verbod op kinderarbeid, algemeen stemrecht, breed toegankelijk onderwijs en zorg en uitkeringen bij arbeidsongeschiktheid. Begin twintigste eeuw brak de Amerikaanse overheid de monopolies op van de *robber barons*, de nieuwe koningen die de economie van de vs in hun greep hielden. Na de Tweede Wereldoorlog kende Europa een ongekende economische groei waar iedereen van profiteerde, inclusief ouderen en werklozen. Dat werd allemaal mogelijk gemaakt doordat machtsposities werden doorbroken en rijkdom herverdeeld. Het waren ook allemaal ingrepen die ondenkbaar leken tot kort voordat ze realiteit werden.

Wat is er nodig om alle Nederlanders weer enthousiast te krijgen voor de samenleving en zo een groot en groeiend deel van de Nederlanders te laten afzien van een stem op alsmaar radicalere politici die beloven het 'systeem' op te blazen?

Er is zeker veel mis met de manier waarop het land nu is georganiseerd. Achter de glimmende Nederlandse gemiddeldes gaat een serieus verdelingsprobleem van rijkdom en macht schuil. Die verdeling veroordeelt een groot deel van de Nederlanders bij geboorte tot een tamelijk ellendige en uitzichtloze positie. Niemand zou die positie hoeven accepteren, en steeds meer mensen weigeren die te accepteren. Een ander deel van Nederland is onzeker en angstig, bang om te vallen. Die kans is inderdaad ook aanzienlijk en groeiende. Radicale veranderingen zijn dan ook zeker nodig.

Waarom doen we het dan niet allang? Waarom lukt het bestuurders nu al ruim twintig jaar niet om het tij te keren, met al de rijkdom en kennis die ze tot hun beschikking hebben? Zien zij de problemen niet? Of zien zij de oplossingen niet?

Al zeker twintig jaar blijkt dat vrijwel alle Nederlanders klaar zijn met de prestatie maatschappij die eigenbelang en concurrentie aanjaagt. Nederlanders blijken opmerkelijk eensgezind en vastberaden in hun voorkeur voor een zorgzame en veilige samenleving en zijn bereid daarvoor een verdere groei van hun inkomen op te geven. Steeds meer wetenschappelijke inzichten laten zien waarom dit een heel terechte wens is. Meer gelijkheid leidt tot een sterkere economie. Mensen worden vooral gelukkig van relaties met anderen op wie ze kunnen bouwen, niet van nog meer spullen. Ze worden gelukkig van tijd met vrienden en familie en niet van een nog grotere beleggingsportefeuille of auto. Samenwerking en niet egoïsme blijkt de basis van vooruitgang.

Alleen onze bestuurders lijken dat niet te begrijpen. Die zijn verblind door hun achterhaalde mens- en wereldbeeld. Dit westerse wereldbeeld is uniek in de wereld en verklaart zowel het ongekende economische succes van de westerse landen als de fundamentele problemen waar ze nu tegenaan lopen: de interne verdeeldheid en de uitputting van de natuurlijke basis.

Elke oplossing vereist dat we ons wereldbeeld aanpassen, dat we de mens herkennen als het uitgebalanceerde wonder dat hij is. Mensen willen en moeten goed voor zichzelf zorgen en zijn zeker niet vies van een spelletje en wat competitie. Maar ze zijn vooral ook betrokken bij anderen, en worden gelukkiger van geven dan van nemen. De mens is pas echt gelukkig als hij zijn samenwerkende natuur kan volgen. Daar is een wereld voor nodig die juist een beroep doet op deze wil tot samenwerken, die daar ruimte aan geeft. Een wereld die mensen niet onzeker maakt en tegenover elkaar zet, maar juist garandeert dat iedereen zijn talenten ten volle kan ontplooien. Een wereld, kortom, waar we er met en voor elkaar het beste van maken, inderdaad: alles voor elkaar.

Dit boek begint in deel 1 met een beschrijving van onze huidige situatie. Van de ongekende rijkdom en mogelijkheden die we hebben tot het groeiende onbehagen en de electorale opstand. Ik beschrijf waarom die opstand begrijpelijk is en waar deze toe kan leiden, de bedreiging die de westerse economie en samenleving inmiddels zijn geworden voor alles en iedereen, inclusief zichzelf. Hoe de uitputting van de aarde en de ongelijke economische strijd die de armste landen voeren hieraan bijdragen. Het tweede deel verklaart waarom bestuurders blind zijn voor zowel de problemen als de oplossingen. Ik bespreek waar het westerse wereldbeeld vandaan komt en hoe dat op zijn beurt de wereld heeft vormgegeven. Daarna beschrijf ik in het derde deel een andere en veel minder bekende kant van de geschiedenis en het heel andere wereldbeeld waar die andere blik op de menselijke geschiedenis aanleiding toe geeft. Ik bespreek de nieuwe wetenschappelijke inzichten die juist dit andere wereldbeeld onderschrijven en de kansen die dit biedt om iedereen erop vooruit te laten gaan. Deel 4 maakt concreet wie wat anders kan gaan doen om die betere wereld een realiteit te maken: wat jijzelf kunt doen, wat jij met de mensen om je heen kunt doen, wat bedrijven en financiële instellingen kunnen doen en welke rol de overheid bij dit alles speelt, nationaal en internationaal. Het vijfde en laatste deel bespreekt de haalbaarheid

van deze aanbevelingen: kunnen de welvarende Nederlanders deze omslag maken? Kan Nederland dat in een alsmear vijandiger wereld? En kunnen we dat allemaal wel betalen?

Laat ik alvast verklappen dat ik deze vragen met een volmondig 'ja' beantwoord. Sterker nog, juist doorgaan op de huidige weg is niet realistisch. Het grote en unieke geluk van de welvarende Nederlander is broos. Ja, noem het desnoods 'een kwetsbaar vaasje', zoals toenmalig premier Mark Rutte deed. Radicale veranderingen zijn nodig om de samenleving bij elkaar te brengen. Alleen door samenwerking kunnen Nederland en Europa de ongekende uitdagingen aan waar ze voor staan. Maar als we de handen ineenslaan, in plaats van te blijven vertrouwen op de 'onzichtbare hand' van de markt, dan kan iedereen beter uit deze situatie komen, zowel binnen als buiten Nederland. Ook de rijkste Nederlanders hebben belang bij een gelijkere, zorgzamere en duurzamere samenleving. Ook zij hebben er belang bij om meer 'mens' te worden, om meer naar hun samenwerkende natuur te leven.

Ja, juist voor de welvarende Nederlander zal er veel veranderen. En dat zal zeker ook als een verlies voelen. Die tropische vakantiebestemming ga je minder vaak zien, net als dat lapje rood vlees op je bord. Je zult je medelanders vaker tegenkomen in het openbaar vervoer dan dat je op ze neerkijkt vanuit je grote auto. Maar daar staat aanzienlijk meer tegenover van wat nog veel belangrijker voor je is: meer tijd met familie en vrienden, meer tijd om te bewegen, te spelen en te leren. Meer verbondenheid en zekerheid en minder stress, meer geluk.

Het is een unieke kans die wij hebben. Geen generatie voor ons had eerder de mogelijkheid om vrijwel iedereen een gelukkig en zeker bestaan te garanderen. Mogelijk gaat ook geen generatie na ons die kans nog krijgen. Gaan wij de beste tijden of de slechtste tijden tegemoet? Die keuze is nu aan ons.